

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid
Kunskapsgymnasiet Uppsala i Uppsala
kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen fokuserar på betygssättningen 2018 och berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Kunskapsgymnasiet Uppsala i Uppsala kommun, med Kunskapsskolan i Sverige AB som huvudman, ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Kunskapsgymnasiet Uppsala den 27 november 2018. Besöket genomfördes av Tilda Lindell och Karin Lindqvist. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, två svensklärare och med rektorn.

Kunskapsgymnasiet Uppsala hade 189 elever läsåret 2017/2018. Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar en legitimerad lärare i Svenska 3 innevarande läsår. Under läsåret 2017-2018 hade en lärare ansvar för betygssättningen i Svenska 3. Vid skolenheten finns ytterligare en legitimerad svensklärare. De båda lärarna samverkar, varför pluralformen "lärarna" används i Skolinspektionens bedömningar.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till det utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Granskningen visar att svensklärarna vid Kunskapsgymnasiet Uppsala samlar ett brett och varierat bedömningsunderlag för betygssättning i förhållande till centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits men att de tydligare bör ta utgångspunkt i ämnets syfte.

Lärarnas planering täcker centralt innehåll i Svenska 3 både avseende undervisning och bedömningstillfällen, men utgår främst från kunskapskraven

Av insänd dokumentation och intervjuer med lärarna framkommer att samtliga delar av kursens centrala innehåll finns med i undervisningsmoment och bedömningstillfällen, samt att lärarna samarbetar gällande planering. De intervjuade lärarna beskriver att de delar bedömningsuppgifter och att de stämmer av med varandra när de planerar kursens innehåll. Lärarna berättar vidare att de utgår från centralt innehåll och kunskapskrav när de planerar kursen, men i intervjuerna framkommer inga exempel på hur kursens syfte och övergripande mål används i planering av undervisningsmoment och bedömningstillfällen. Lärarna betonar i intervju kunskapskravens betydelse vid planering av kursen. En lärare beskriver också att undervisningen planeras för att ge eleverna möjlighet att förbereda sig för nationella provet, genom att de genomför uppgifter som efterliknar nationella provets muntliga och skriftliga delar. Läraren uttrycker exempelvis att eleverna ska känna igen hur de ska arbeta med textkällor och frågeställning när de ska skriva en text i en provsituation.

Lärarna samlar in ett brett och varierat bedömningsunderlag

Av insänd dokumentation och intervjuer med lärare framgår att lärarna samlar in ett brett underlag. Lärare uppger i intervju att de planerar kursen så att elevernas kunskaper kan utvärderas gentemot kunskapskravens innehåll vid minst två tillfällen under kursen. Insänd dokumentation och intervjuer visar att planeringen för Svenska 3 innehåller sju bedömningsuppgifter: utredande text, skrivning i språkhistoria, argumenterande tal, litteraturseminarium, examinerande samtal där analys av retorik behandlas samt två litterära analyser och nationellt prov.

Lärarna beskriver att de varierar bedömningsunderlaget genom att utforma bedömningsuppgifter så att samma delar av kunskapskraven återkommer i olika uppgifter, och att variera muntliga och skriftliga bedömningsuppgifter. En elev exemplifierar att bedömningstillfällen kan vara utformade så att de skriver texter, framför en muntlig presentation eller deltar i ett diskussionsseminarium. Vidare framgår det av intervjuer och insänd dokumentation att det finns exempel på att lärarna använder bedömningsuppgifter som omfattar flera delar av kunskapskraven, exempelvis analys av retorik och muntlig framställning.

Lärarna har sammanställer bedömningar

I intervjuer med lärarna framkommer att de har en struktur för att samla in underlag för betygssättning och återkoppla resultat till eleverna. På skolan använder man sig av ett digitalt system, där lärarna skriver kommentarer löpande samt dokumenterar sina bedömningar av elevernas uppnådda kunskaper i matriser. Lärarna beskriver vidare att de använder både uppgiftsmatriser och en övergripande kursmatris, där delar av kunskapskraven färgmarkeras med rött, gult eller grönt för delvis eller helt uppfyllda områden. I systemet följer lärarna upp varje elevs nuläge i förhållande till de mål eleverna satt upp för kursen. Av lärarintervju framkommer att lärare utöver dokumentationen i skolans digitala system samlar bedömningar av elevernas arbete analogt i en pärm där såväl elevarbeten som uppgiftsmatriser sammanställs.

Bedömningsunderlagen utvärderas för att säkerställa att alla elever har fått möjligheter att visa sina kunskaper i förhållande till kunskapskraven

Av lärarintervju framkommer att läraren i Svenska 3 utvärderar sin planering av kursen varje år i syfte att kontinuerligt utveckla undervisning och bedömningstillfällen. Läraren beskriver att det kan handla om att utforma muntliga examinationer istället för skriftliga, eller att ge eleverna upprepade möjligheter att utvärdera sina kunskaper mot

kunskapskraven. Läraren berättar att kursen utvärderas av eleverna med riktade frågor om kursens upplägg, och att läraren har använt resultatet av utvärderingen för att komma fram till hur kursens bedömningstillfällen kan utvecklas. Utöver utvärderingar på gruppnivå, arbetar skolan med individorienterad undervisning bland annat genom att eleverna får vägledning i sina studier varje vecka. Lärare och rektor beskriver att en central utgångspunkt för arbetet är att möta elevernas individuella behov, vilket i förlängningen kan påverka hur såväl undervisning som bedömningstillfällen utformas.

Skolinspektionen bedömer att lärarna gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven

Lärarna har former för att få god överblick av bedömningsunderlag inför betygssättning och värderar bedömningsunderlagens tillförlitlighet och giltighet

Granskningen visar att lärarna samlar och sammanställer bedömningsunderlag under läsåret, både i form av egna anteckningar, matriser som fylls i och elevarbeten. Lärarna beskriver i intervju att kursmatrisen med kunskapskraven i sin helhet, i skolans digitala system, används inför betygssättning. Av lärarintervjuerna framgår vidare att lärarna utvärderar bedömningsunderlagens tillförlitlighet genom att till exempel omfattande arbetsuppgifter ges särskild vikt. En elev uppger i intervju att eleverna förstår vilka bedömningsuppgifter som är särskilt viktiga; ”uppgifternas storlek säger något om hur mycket de betyder”. Andra underlag som lärarna hänvisar till som betydelsefulla är nationella provet, med anledning av att det omfattar stora delar av kursens innehåll. Detsamma gäller bedömningsuppgifter där elevernas kunskaper utvärderats mot delar av kunskapskraven vid flera tillfällen och på olika sätt, vilket en lärare har gjort för området språkhistoria. Läraren uttrycker att eleverna måste ges utrymme att misslyckas vid något tillfälle, utan att det ska påverka deras betyg. Lärarna berättar exempelvis att det nationella provet av flera elever upplevs som pressande, och att förekommer att eleverna presterar sämre vid provet än vid andra tillfällen under kursen, vilket bekräftas i elevintervjun. En lärare uppger att elever vid sådana fall kan ges ett extra bedömningstillfälle i syfte att samla ett mer tillförlitligt bedömningsunderlag.

Lärarna bedömer kvaliteten på elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och grundar sina beslut om betyg på en helhetsbedömning av elevernas kunskaper vid kursens slut

I lärarintervjuerna framgår att lärarna arbetar för att göra en helhetsbedömning av kvaliteten på elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Lärarna uppger i intervju att de använder såväl bedömningsanteckningar och ifyllda matriser som elevernas arbeten vid betygssättning. En lärare beskriver att hen utvärderar bedömningsunderlag på nytt i samband med helhetsbedömningen, dels för att säkerställa giltigheten i tidigare bedömningar och dels för att skapa en bredare uppfattning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskravet i sin helhet. Intervjuerna visar också att det förekommer att lärarna vid behov tar del av elevarbeten hämtade från andra ämnen, såsom exempelvis gymnasiearbetet. Av de kunskapskrav som viktas särskilt i helhetsbedömningen betonar en lärare muntlig och skriftlig framställning, med anledning av att Svenska 3 är ett högskoleförberedande ämne. Av insänd dokumentation och i intervju med lärare framkommer dock exempel på att bedömningsunderlag för skriftlig framställning inte viktats tyngre än andra delar i helhetsbedömning, utan att betygssättning i bedömningsexemplet främst har grundats på andra kvaliteter i elevens visade kunskaper.

Lärarna arbetar för att alla elever ska bedömas på samma grunder

I intervjuerna med lärarna framkommer att skolan analyserar könsrelaterade skillnader i resultat, och att en iakttagelse har varit att det främst är socioekonomiska förutsättningar som påverkar resultaten. Rektorn uppger vidare att skillnader på gruppnivå förekommer, men att skillnader mellan program är tydligare än skillnader mellan kön. Då det förekommit avvikelser med två eller flera betygssteg mellan resultat på nationella prov och betyg, berättar dock en lärare att det i högre utsträckning gäller kvinnor. Lärarna har noterat avvikelserna, och uppger att det främst gällt elever med utredd stressproblematik.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygsättning

På Kunskapsgymnasiet i Uppsala finns två svensklärare, vilka inte undervisar samma kurser. Möjligheterna till samverkan begränsas av detta, men lärarna ger flera exempel på att de samarbetar och sambedömer. Skolinspektionens bedömning är dock att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samverkar kring tolkning av styrdokument med syftet att använda hela ämnesplanen som en tydlig utgångspunkt i planering av undervisning och bedömningstillfällen.

Lärarna samarbetar med planering av kursen och sambedömer elevprestationer, men inte med tolkning av hela ämnesplanen

Lärarna beskriver i intervju att de planerar kurserna med stöd av varandra. Tiden för samverkan är inte schemalagd, men eftersom det är en liten skolenhet och lärarna delar rum upplever lärarna att de har goda möjligheter till samarbete. Lärarna delar bland annat bedömningsuppgifter, och tar ibland fram snarlika uppgifter eller byter uppgifter mellan kurser där det passar. I planering av kursen uppger rektorn vidare att lärarna har användning av huvudmannens system där de kan se exempel på undervisningsmaterial och bedömningsuppgifter från andra skolor. Rektorn beskriver också att skolenheten ingår i ett nätverk med andra enheter inom samma koncern, där ämneslärare från olika skolenheter träffas och samverkar. Lärarna ger exempel på att det kan handla om att de skickar elevtexter till varandra för bedömning, eller bedömningsdiskussioner inför betygssättning. I Skolinspektionens intervjuer beskriver dock inte lärarna att de i sitt samarbete tar ett grepp om hela ämnesplanen, i diskussioner om tolkning av hur syfte och övergripande mål kan utgöra grund för undervisning och bedömningstillfällen.

Inom ramen för den sambedömning som sker vid skolenheten berättar lärarna i intervju att de ofta sambedömer elevarbeten. En lärare beskriver att de exempelvis gör avstämningar och läser varandras elevtexter om en lärare har stöttat en elev mycket i skrivprocessen, vilket kan påverka lärarens möjligheter att göra en objektiv bedömning. Lärarna beskriver vidare att de samverkar med andra lärare på skolan kring gemensamma områden, såsom arbete med källhantering och källkritik.

I såväl lärar- som rektorsintervju framkommer att lärarna sambedömer nationella prov och att sambedömningen genomförs i olika former både inom skolenheten och mellan skolenheter. En lärare beskriver att svensklärarna sambedömer den muntliga delen av provet. Lärarna tar då anteckningar individuellt och diskuterar sedan varje anförande. Läraren sambedömer också det skriftliga provet, och väljer i samband med det ut ett antal där de är osäkra i bedömningen för diskussion med kollegor vid en annan skolenhet. Rektorn betonar att proven som delas mellan skolor avidentifieras med anledning av att det är små skolenheter.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- **Rektorn behöver försäkra sig om att lärarna får möjlighet att tolka och diskutera styrdokument, som ett led i att utveckla kompetensen inom bedömning och lärarnas samsyn i betygssättningen.**

Granskningen visar att lärarna på Kunskapsgymnasiet Uppsala på flera sätt samplanerar kurserna i svenska samt sambedömer elevers prestationer både vad gäller det nationella provet och andra bedömningsuppgifter. Det framgår dock att lärarna i huvudsak utgår från centralt innehåll, kunskapskrav och nationellt prov i planeringen av kursen, och det framkommer inga tydliga exempel på hur syftet i ämnesplanen får genomslag i kursplaneringen. Granskningen visar inte heller att lärarna har gemensamma diskussioner där de tolkar och diskuterar innehållet i kursens ämnesplan. Enligt Skolverkets allmänna råd om betyg och betygssättning ska lärare planera och genomföra undervisningen med utgångspunkt i ämnets syfte. Kunskapskraven är inte avsedda som grund för planering eller genomförande av undervisningen utan är ett verktyg för att bedöma elevens kunskaper vid betygssättningen. Kunskapskraven är således inte mål för undervisningen utan medel för att sätta betyg.¹

För att åstadkomma likvärdighet i betygssättning där alla elever bedöms utifrån samma krav är det betydelsefullt att lärare utvecklar kunskap om grunden för, och eventuella skillnader i, bedömningar. I de allmänna råden betonas att lärares samsyn kring vad som är väsentliga kunskaper i ett ämne också är en utgångspunkt för ämnesdidaktiskt välgrundade val. Gemensamma diskussioner om hur styrdokumentet implementeras i planeringen kan bidra till att lärarna utvecklar en samsyn kring hur hela ämnesplanen kan användas i såväl undervisning som bedömningsuppgifter. I förlängningen kan en mer direkt koppling till ämnets syfte dessutom stärka lärarnas förmåga att bedöma genom att elevernas prestationer utvärderas i förhållande till ämnets syfte och övergripande mål. Det kan tydliggöra både hur delar av kunskapskraven kan tillmätas olika vikt i samband med betygssättning, och bidra till en systematisk utvärdering av undervisning och bedömningstillfällen i förhållande till styrdokumentens innehåll.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 28 juni 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

Redogörelsen skickas via e-post, till [kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se](mailto: kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se), eller per post till, Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10213) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Tilda Lindell deltagit.

¹ Skolverket (2018). *Betyg och betygssättning*. Allmänt råd.

På Skolinspektionens vägnar

2019-01-11

X Gabriel Brandström

Beslutsfattare

Signerat av: Gabriel Brandström

X Karin Lindqvist

Föredragande

Signerat av: Karin Lindqvist

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)